

H o l l ä n d e r, P., Priesečníky umenia a práva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2019, 159 s.

„Priesečníky umenia a práva“ predstavujú prvú po slovensky napísanú monografiu, ktorá nielen využíva umelecké diela na dokreslenie odborného textu, ale ktorá najmä podáva výklad právnych či ústavnoprávnych inštitútov na základe analýzy umeleckých diel, najmä krásnej literatúry a divadelných hier.

Profesor Holländer zvolil na vyjadrenie vzťahu umenia a práva matematickú kategóriu priesečníka. Priesečník označuje bod spoločný dvom krivkám alebo krivke a ploche. Vo vzťahu umenia a práva to bude bod spoločný tak umeniu, ako aj právu. Autor súčasne hovorí, striktno legislatívne vzaté, o priesečníkoch v množnom čísle. Medzi umením a právom musia existovať aspoň dva spoločné body.

Nájsť ich nie je ťažké. Odpoveď poznáme už 19. storočí. „*Ius est ars boni et aequi*“ vyriekol Celsus v 2. storočí. Právo je umenie dobra/dobrého a spravodlivého. Spravodlivého možno chápať aj ako primeraného, slušného a mravného. Čo mal na mysli Celsus, keď spojil dobro a spravodlivosť s umením? Prečo je dobré a spravodlivé umením? Aj pomocou knihy prof. Holländera je možné na tieto otázky nájsť odpoveď.

V knihe prof. Holländera nielen, ale najmä v kapitolách Holocaust a právnici: tí filmoví a tí

skutoční a Sir Edward Coke a Rudolf von Jhering v príbehu Shylocka sa dostávame v prvému zásadnému priesečníku umenia a práva, a to k dobru.

Umenie sa vytvára, je výsledkom tvorivej duševnej a manuálnej činnosti, zručností, predstavivosti, ducha a daností človeka, či spoločenstva ako takého. Umenie nemá prirodzený charakter v tom zmysle, že by ho vytvárala príroda. Znamená to, že ak Celsus chápal právo ako umenie dobrého, vychádzal z toho, že tak ako umenie nie je súčasťou prirodzeného/prírodného stavu ľudského spoločenstva, ani dobro nie je prirodzenou súčasťou ľudského bytia a je potrebné ho umelo vytvoriť tak ako umenie. A to, čo umožňuje dobro, je právo. Právo nastoľuje v spoločenstve dobro.

Na dosiahnutie a nastolenie dobra je potrebné vlohy ako na tvorbu umeleckého diela, nie je to dané každému. Tak ako umelec vytvára dokonalé umelecké dielo, ktoré nás naplňa krásou a dobrom, aj v spoločenstve dokonalé právo vytvára dobro.

„Zmyslom umenia je vytvoriť niečo krásne. Spojenie legislatívy a umenia je viac ako zřejmé, a to nielen preto, že „*ius est ars*“, ale najmä preto, že Pravda, Dobro a Krása sú vlastné nielen

umeniu, ale aj legislatíve. Ak umenie znamená používanie istých duchovných kvalít a tiež manuálnej zručnosti pri realizácii určitého diela s cieľom urobiť svet umelo krajším a lepším, nie je presne to aj vyjadrenie úlohy a poslania legislatívy? V legislatíve je potrebné využívanie tak duchovných kvalít, ako aj manuálnej zručnosti jej tvorcu na vytvorenie diela – právneho predpisu – ktoré urobí svet – život štátneho spoločenstva – umelo krajším a lepším.¹

Umenie robí život spoločenstva krajším a lepším. Umenie je forma maximálneho bytia človeka spočívajúca v cieľavedomom pretváraní škaredého alebo esteticky neúčinného či menej účinného na krásu a dobro v koncentrovanej podobe. Rovnako právo cieľavedome pretvára spoločensky neúčinné či menej účinné pravidlá na pravidlá účinné v koncentrovanej podobe. Činnosť človeka, ktorý vytvára niečo nové, má vždy určitý uvedený cieľ. Právny predpis je viditeľným materiálnym vyjadrením cieľených tvorivých schopností človeka.

Umenie nás dokáže súčasne zdedpať i povzniesť, roztriasť a znepokojiť dráždivými i nepríjemnými otázkami a vzápätí uspokojí potvrdzením našej pravdy. Právo ako také, ale aj právny predpis jednotlivo, pôsobia na city a na rozum, vyvolávajú v ľuďoch, ktorí ho vnímajú, tiež emócie. Môže to byť radosť z tvorivej činnosti a schopností jeho tvorcu, odpor a nepochopenie jeho adresátov, ak im napr. zakladá nové či prísnejšie povinnosti, ale aj emócie pozitívne, ak im život uľahčuje, zlepšuje či skvalitňuje. Ak nastoľuje dobro.

Profesor Holländer však poukazuje na to, že tak ako umenie a právo vytvárajú a nastoľujú v spoločenstve dobro, rovnako vedú slúžiť aj zlu. Umenie a právo v službách zla je historická skúsenosť, ktorú si musíme pripomínať. Autor na osobách štyroch nacistických právnikov poukazuje na službu práva zlu. Osobitne, a aj v spojení s postavou Shylocka, zlu v podobe systematického spoločenského, právneho a nakoniec aj fyzického odstraňovania ľudí len z dôvodu ich príslušnosti k rase. Tomuto zlu

¹ BALOG, B. *Umenie tvorí zákony. Schvaľovanie zákonov v Slovenskej republike*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019, s. 18.

slúžilo aj umenie, ktoré sa zapredalo propagande. V koncentrovanej podobe napr. vo filme *Der ewige Jude* z roku 1940.

Po príklady iste nie je potrebné chodiť do Nemecka. Z našich historických skúseností vidíme úzke prepojenie umenia a práva v službách zla v 50. rokoch minulého storočia. Insceňované procesy so scenármi, kulisami, režisérmi, divákmi a dobrovoľnými a nedobrovoľnými hercami. Charaktery idealistu, fanatika, sudcu automata a oportunistu, ktoré vykresľuje prof. Holländer, by sme iste našli aj medzi Urválkami, Vieskami či Brožovými – Polednovými.

Druhým priesecníkom umenia a práva je spravodlivosť, resp. primeranosť. A tak ako dobro, ani spravodlivosť nie je prirodzene spojená s prirodzeným/prírodným stavom. Právo má nástroje na to, aby ju nastolilo a udržovalo. Dnes je požiadavka spravodlivosti/primeranosti spojená s materiálnym právnym štátom.

Materiálny právny štát predstavuje požiadavku na obsahovú a hodnotovú kvalitu právnej normy, ktorá má zaistiť primeranosť použitého právneho prostriedku implementovaného vo zvolenej legislatívnej regulácii, vo vzťahu k legitímnemu cieľu sledovanému zákonodarcom (zákonodarcom deklarovanej účelu právnej regulácie) a súlad zvoleného legislatívneho opatrenia s ústavnými princípmi a demokratickými hodnotami vytvárajúcimi koncept materiálneho právneho štátu. Požiadavkou materiálneho právneho štátu je, že štát sa má pokúsiť o spravodlivé úpravy schopné vyvolať konsenzus. Je to nielen požiadavka legitimacy, ale aj stability.²

Umenie a právo spája oveľa viac, než by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Funkciou umenia a umeleckých diel je koncentrácia a vyjadrovanie ľudskej životnej skúsenosti. Tá je aj jedným z podstatných faktorov vplyvajúcich na tvorbu práva. Skúsenosť ako zdroj a podnet legislatívnej činnosti a tiež skúsenosť ako predmet jej regulácie. Skúsenosť, ktorá nielen vedie k tvorbe práva, ale aj skúsenosť, ktorá je právom regulova-

² BRÖSTL, A. *Právny štát*. Košice : Medes, 1995, s. 23.

vaná. Využitie a význam skúsenosti v umení a v práve je pri ich tvorbe rovnako dôležité.

Nakoniec, rovnako ako v umení aj v práve platí, že niektoré veci sú lepšie, niektoré horšie, niektoré zasa ničím nevynikajú, niektoré spôsobia revolúciu, na ktorú budú nadväzovať ďalší. Problém nastáva, keď jednotlivé umelecké diela každý človek pochopí trochu inak, niekoho potešia, ďalšieho zase pohoršia. A s právom je to v podstate rovnaké.

Monografia *Priesečníky umenia a práva* je obohatením slovenskej odbornej literatúry, a to nielen v oblasti práva, ale aj umenia. Možno nie sú umelci, ktorí sa venujú skúmaniu práva, ale sú právnici, ktorí sa venujú skúmaniu umenia. Patrí medzi nich aj profesor Holländer. Jeho monografia (vrátane úvodu profesora Bröstla) je vhodná pre každého, kto chce zažiť chvíľu krásna a dobrá.

Boris B a l o g*

---

¹ * Doc. JUDr. Boris B a l o g, PhD., Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola v Bratislave.